

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Güz/Autumn, 2025, 12 (3), 322-351

AİLE EĞİTİM PROGRAMLARININ (AEP) ÖNEMİ VE AİLEYE KATKILARI
The Importance of Family Education Programs (FEP) And Their
Contributions to the Family

İdris ERTÜRK

Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, idriserturk@hotmail.com, ORCID: [0000-0002-6223-7367](https://orcid.org/0000-0002-6223-7367).

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	15.07.2025
Kabul Tarihi / Accepted:	01.12.2025
Yayın Tarihi / Published:	03.12.2025
Cilt / Volume:	12
Sayı / Issue:	3
Sayfa/ Pages:	322-351

Atıf / Cite as: Ertürk, İdris. "Aile Eğitim Programlarının (AEP) Önemi ve Aileye Katkıları" (The Importance of Family Education Programs (FEP) And Their Contributions to the Family). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 12/3 (2025), 322-351. Doi: 10.17859/pauifd.1743191.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Turnitin intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

AİLE EĞİTİM PROGRAMLARININ (AEP) ÖNEMİ VE AİLEYE KATKILARI* **

İdris ERTÜRK***

Öz

Aile bireylerinin eğitime yönelik çalışmalar, özellikle ebeveynlerin çocuk gelişimi, etkili iletişim, empati ve değer aktarımı konularında bilinçlendirilmesi, sağlıklı bir aile yapısının oluşmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Aile Eğitim Programları (AEP), söz konusu ihtiyaçları karşılamak amacıyla kurum ve kuruluşlarca yapılandırılmış; aile yapısını güçlendirmeyi, ebeveynlik yeterliklerini geliştirmeyi ve aile içi işlevselliği artırmayı hedefleyen rehberlik temelli eğitim süreçleridir. Bu çalışmada, “Aile eğitim programlarının aile yuvasına ve çocuk eğitime katkıları nedir?” sorusu temel problem olarak ele alınmış ve bu soruya bağlı olarak AEP’nin tanımı, kapsamı, amacı, önemi, aile içi ilişkilere ve ebeveynlik becerilerine katkısı incelenmiştir. Bunun yanında AEP’nin yeterince önemsenmemesinin nedenleri ile başarılı AEP örnekleri üzerinde durulmuştur. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden literatür taraması ve doküman analizi modelleriyle yürütülmüştür. Elde edilen bulgulara göre AEP’lerin, evliliğe hazırlıktan kültürel değer aktarımına, ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesinden aile içi iletişim, empati ve sorun çözme becerilerine kadar çok boyutlu katkılar sunduğu; ancak toplumsal algı, geleneksel yaklaşımlar, Türk eğitim sistemindeki yetersizlikler ve aile mahremiyetine dair duyarlılıklar gibi nedenlerle programların yeterince yaygınlık kazanamadığı, aile eğitim programlarının daha sistematik, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Aile, Evlilik, Aile Eğitim Programı, Evlilik Eğitimleri.

The Importance of Family Education Programs (FEP) And Their Contributions to the Family

Abstract

The efforts aimed at educating family members, particularly raising parents' awareness about child development, effective communication, empathy, and value transfer, play a decisive role in establishing a healthy family structure. Family Education Programs (FEP) are guidance-based educational processes structured by institutions and organizations to meet these needs, aiming to strengthen the family structure, develop parenting skills, and increase family functionality. In this study, the question “What are the contributions of family education programs to the family home and child education?” was addressed as the fundamental problem, and based on this question, the definition, scope, purpose,

* Yazar makalede *Etik Kurul İzni* gerektirecek bir durum bulunmadığını beyan etmiştir.

** Bu makale, 22-23 Mayıs 2025 tarihlerinde Tekirdağ’da düzenlenen II. Uluslararası Çağdaş Dinî Meseleler Sempozyumunda sunulan -yayımlanmamış- “Aile Eğitim Programlarının Aile Yuvasına ve Çocuk Eğitime Katkıları” başlıklı tebliğin genişletilerek makaleye dönüştürülmüş şeklidir.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, idriserturk@hotmail.com, ORCID: [0000-0002-6223-7367](https://orcid.org/0000-0002-6223-7367).

importance, and contribution of AEP to family relationships and parenting skills were examined. Additionally, the reasons for the insufficient importance given to FEPs and successful FEP examples were discussed. The research was conducted using qualitative research methods such as literature review and document analysis. According to the findings, FEPs offer multidimensional contributions ranging from marriage preparation to the transmission of cultural values, the development of parenting skills, and family communication, empathy, and problem-solving skills. However, it was concluded that these programs have not gained sufficient popularity due to reasons such as social perception, traditional approaches, inadequacies in the Turkish education system, and sensitivities regarding family privacy, and that family education programs need to be made more systematic, inclusive, and sustainable.

Keywords: Religious Education, Family, Marriage, Family Education Program, Marriage Education.

Structured Abstract

Family is the most fundamental institution where an individual's personality is formed, values are acquired, and preparation for social life takes place. The function of the family directly affects not only the healthy development of individuals but also the peace and integrity of society. Therefore, the education of family members, especially raising awareness among parents about child development, communication, empathy, and value transfer, is of great importance. Family education programs (FEP) are guidance-based structures designed to respond to these needs, with the aim of strengthening family structures and improving parenting skills. FEPs are of great importance in terms of raising awareness and supporting families, strengthening family structures, contributing to children's education, and transmitting religious values on a solid foundation. In this context, the study examines the question, "What are the contributions of family education programs to the family home and children's education?" Based on this question, the definition, scope, purpose, importance, and contribution of FEP to family relationships and parenting skills are examined. The research was conducted using qualitative research methods such as literature review and document analysis. As a result of the study, it was found that FEPs provide prospective spouses with education on the importance of marriage and family life, prepare them for marriage, enlighten both prospective spouses and spouses as well as other family members about the rights and responsibilities of family members, that they impart communication, problem-solving, and empathy skills to family members, share information and skills that strengthen cooperation between spouses with participants, provide family support and security to spouses, play an important role in imparting parenting and child-rearing skills, and finally, raise participants' awareness of the importance of religious, national, and universal values. The study emphasized the importance of the subject by providing examples of successful FEPs implemented in Turkey and around the world. However, it was stated that these programs have not become sufficiently widespread due to society's perceptions of the family, tradition-based approaches, deficiencies in the education system, and sensitivities regarding family privacy. Based on the results of the study, recommendations were made regarding the need to strengthen FEPs at the legal and institutional levels, increase social awareness about the program, design its content in a manner sensitive to cultural and religious sensitivities, adopt successful practices as models, strengthen school-family collaborations on the subject, and support the program with further academic research.

1. GİRİŞ

Aile, biyolojik, hukukî veya duygusal bağlarla birbirine bağlı bireylerden oluşan en küçük toplumsal birimdir.¹ Bireyin doğumundan önce başlayan ve doğumdan itibaren hızlanan gelişim sürecinin şekillendiği, ona sevgi, güven ve destek sunan bu yapı, tarihin her döneminde ve coğrafyasında toplumların temel ve vazgeçilmeyen kurumu olmuş, insanlığın tanıdığı dinlerin geneli tarafından da önemsenmiştir. Onun bu kutsallığı, toplum hayatında düzeni, disiplini, huzuru ve devamlılığı sağlamasından ileri gelmektedir.²

Aile toplumun en küçük birimidir. Bu sebeple toplumda meydana gelen değişimler doğrudan aileyi de etkilemektedir. Özellikle 21. yüzyılın başından itibaren küreselleşme ve son çeyrek asırda dijitalleşme kaynaklı değişimler, toplumun tüm yapılarını olduğu gibi aileyi de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu etki neticesinde aile kurumunun yapısı ve işleyişinden aile içinde bireylerin iş bölümüne kadar pek çok açıdan değişim yaşanmıştır.³ Hâliyle bu değişimler beraberinde pek çok sorunu da getirmiştir. Aile içi şiddet, boşanmalar, cinayetler gibi aile birliğini, dolayısıyla toplum yapısını sarsan olaylar çoğalmış, aile yapısında yaşanan bu tür sorunlar birçok ailenin dağılmasına neden olmuştur.

Bugün, insan ve insan gelişimi hakkında konuşan her din, bilim ve ideoloji için aile hâlâ en önemli mekanizmadır.⁴ İslam dini de evlenip aile oluşturmayı teşvik eden bir dindir. Kur'an-ı Kerim'e ve Hz. Muhammed'in (sas.) sözlerine⁵ bakıldığında evlenmeye, aile oluşturmaya özel bir önem verildiği görülmektedir. Kur'an-ı Kerim'de geçen *"İçinizden kendileri ile huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının delillerindendir. Bunda düşünenler için dersler vardır."*⁶ ayeti ile *"Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden elverişli olanları evlendirin."*⁷

¹ Aile tanımları için bk. "Aile", *Eğitim Ansiklopedisi* (Ankara: Ansiklopedi Yayınevi, 1966), 8; Ruşen Alaylıoğlu - Ferhan Oğuzkan, *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü* (İstanbul: Arif Bolat Kitabevi, 1968), "Aile", 9.

² Ahmet Okutan, *İnsanlık Tarihinin İlk Sosyolojik Kurumu Aile* (Ankara, 2009), 22.

³ Ali Bayer, "Değişen Toplumsal Yapıda Aile", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/8 (01 Aralık 2013), 103-104; Celaleddin Çelik, "Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 8 (2010), 27.

⁴ Arife Gümüş, "İnsanın ve Toplumun İnşasında Ailenin Rolü", *Ailede Din Eğitimi*, ed. Gülsüm Pehlivan Ağırakça-Arife Gümüş (İstanbul: YEKDER Yayınları, 2018), 2.

⁵ Hz. Muhammed'in evliliği teşvik eden hadisleri için bk. Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî, *Sahih-i Buhârî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Nikâh, 1; Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccac Kuşeyrî, *Sahih-i Müslim* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Nikâh, 5; Ebu İsa Muhammed b. İsa Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), Nikâh, 1.

⁶ Rum, 30/21.

⁷ Nur, 24/32.

ayetlerinde insanlar hem evlenmeye teşvik edilmiş hem de bekâr olanların evlendirilmesiyle sorumlu tutulmuşlardır.

Evliliğin insanlık tarihi boyunca teşvik edilmesi ve dinî geleneklerde ailenin “kutsal bir yuva” olarak kabul edilmesi, günümüz dünyasında daha derin bir anlam kazanmaktadır. Modern toplumlarda karşılaşılan sosyal çözümler, bireysel yalnızlık ve değer kaybı karşısında, birçok ülke aile kurumunu korumayı ve desteklemeyi iç huzurun ve toplumsal barışın temel şartı olarak görmektedir. Zira toplumun temelini aile yapısı oluşturur. Aile kurumunun zayıflaması ya da çözülmesi, toplumsal yapının da çöküşünü beraberinde getirecektir.⁸

2025 yılı, Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı kararıyla “Aile Yılı” olarak ilan edilmiştir. Bu kapsamda yıl içerisinde, ailenin korunması ve güçlendirilmesine yönelik çeşitli etkinliklerin ve projelerin hayata geçirileceği yetkili mercilerce ifade edilmiştir.⁹ Diğer taraftan aileyle ilgili sorunların olduğu, çeşitli zaman ve zeminlerde uzmanlar ve yetkili kişiler tarafından da gündeme getirilmekte, sorunların çözümü için çeşitli öneriler sunulmaktadır. Evliliklerin sağlıklı yürümesi, oluşabilecek sorunların akliselimle çözümlenmesi, özellikle de çocukların doğru bir şekilde yetiştirilmesi adına evlilik öncesinde ve sonrasında başta ebeveynler olmak üzere aile bireylerine aile rehberliği ve danışmanlık eğitimlerinin verilmesi öne çıkan önerilerden biridir. Önerilen eğitimlerden birini de Aile Eğitim Programları (AEP) oluşturmaktadır.¹⁰

1.1. Problem

İnsan, tabiatı gereği hayatı başkalarıyla paylaşmaya, ortak hedefler doğrultusunda iş birliği yapmaya ve mutluluğu sosyal bağlarla oluşturmaya yatkın bir varlıktır. Bu temel insanî ihtiyaçlar, bireyin yalnız başına değil, bir aile yapısı içinde tatmin bulmasını sağlar. Nitekim bireyin ruhsal huzuru ve toplumsal aidiyet duygusu büyük ölçüde sağlıklı bir aile ortamında gelişmektedir. Ahlakî temellere dayalı sağlam aile yapılarının yaygın olduğu toplumlar daha güçlü, istikrarlı ve uyumlu bir yapı sergilerken; aile bağlarının zayıfladığı toplumlarda çözülme, sosyal çöküntü ve değer erozyonu kaçınılmaz hâle gelmektedir.¹¹

Aile, bireyin sadece biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak yetiştiği bir kurum değildir; aynı zamanda değerlerin, inançların ve ahlakî prensiplerin nesilden nesle aktarıldığı temel kurumdur. Sağlıklı ve sağlam bir aile yuvası, çocukların kişilik gelişimi, ahlakî ve dinî eğitimi üzerinde doğrudan etkilidir. Bu bağlamda, aile eğitim programları (AEP), ailelerin bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi, aile yapısının güçlendirilmesi,

⁸ Halit Ertuğrul, *Adım Adım Evlilik* (İstanbul: Nesil Yayınları, 2024), 17.

⁹ <https://www.aileyili.gov.tr/kategoriler/aile-yili-hakkinda/> Erişim: 22 Haziran 2025.

¹⁰ AEP’ler Türkiye’de, daha ziyade Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Yine çeşitli sivil toplum örgütlerince ve bazı belediyelerce bu tür programlar düzenlenmektedir.

¹¹ Ertuğrul, *Adım Adım Evlilik*, 16.

çocukların eğitimine katkı sağlanması, dinî değerlerin sağlam temeller üzerinde aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bu programların uygulanması ve yaygınlaştırılması yeterince sağlanamamıştır. Bunda AEP'nin yeterince anlaşılamaması ve programa gerekli önemin verilmemesinin büyük bir payının olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada ailede eğitim programlarının tanımı, amaç ve önemi, kapsamı, programın aile yuvasına ve çocuk eğitimine katkıları, dünyada ve Türkiye'de uygulanan aile eğitim programları üzerinde durulmuştur. *"Aile eğitim programlarının aile yuvasına ve çocuk eğitimine katkıları nedir?"* sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Temel problem doğrultusunda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Aile Eğitim Programı (AEP) nedir?
2. AEP hangi kapsama ve içeriğe sahiptir?
3. AEP'nin önemi nedir?
4. AEP'nin amaçları nelerdir?
5. AEP'nin aile yuvasına sağladığı katkılar nelerdir?
6. Aile eğitim programlarının yeterince önemsenmemesinin temel nedenleri nelerdir?
7. Dünyada ve Türkiye'de uygulanan başarılı aile eğitim programları var mıdır?

1.2. Amaç ve Önem

Çocuklar, doğumdan önce başlayıp doğum sonrasında hızlanan bir eğitim sürecine girerler. Bu süreçte en önemli kaynak aile ortamıdır. Zira çocuğun sosyal, duygusal, zihinsel ve bedensel gelişimi öncelikle ailede başlar. Aile, çocuğun okul başarısına katkıda bulunmanın yanı sıra olumlu davranışlar kazanmasında ve sosyal ilişkiler kurma tarzını şekillendirmesinde rehberlik eder. Çocuğun yaşamındaki bu kritik rolü nedeniyle, anne-babaların hem ebeveynlik becerilerini hem de çocuk bakımı ve eğitimi konusundaki bilgi ve donanımlarını geliştirmeleri gerekmektedir.¹²

Bu araştırmanın amacı, Aile Eğitim Programlarının (AEP) aile yapısı ve çocuk eğitimi üzerindeki çok yönlü etkilerini analiz etmektir. Bu bağlamda çalışma, AEP'lerin tanımını, kapsamını, amaçlarını ve içeriğini ele alarak, aile bireylerinin hak ve sorumluluk bilincini geliştirmedeki, ebeveynlik becerilerini ve çocuk bakımı- eğitimi konusundaki yeterliklerini artırmadaki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca programların,

¹² Çiğdem Kılıç, "Aile Eğitim Programları ve Türkiye'deki Örnekleri", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2010), 100.

iletişim, empati, sorun çözme, eşler arası iş birliği gibi aile içi etkileşim alanlarına sağladığı katkılar değerlendirilmektedir. Araştırma, aynı zamanda AEP'lerin kültürel ve dinî değer aktarımı sürecine katkısını incelemeyi; bununla birlikte, bu programların yeterince benimsenmemesinin altında yatan toplumsal ve yapısal nedenleri irdelemeyi amaçlamaktadır. Literatürde yer alan başarılı uygulama örneklerinden de hareketle, AEP'lerin —özellikle evlilik öncesi eğitim programlarının— sağlıklı, uyumlu ve sürdürülebilir aile yapısının inşasına katkı sağlayan bir model olarak önemi vurgulanmaktadır.

1.3. Yöntem

Bu çalışmada temel olarak nitel araştırma desenlerinden literatür taraması ve doküman analizi modelleri kullanılmıştır. Literatür taraması, belirli bir konuda yayınlanmış olabildiğince çok eserin derinlemesine ve sistematik olarak araştırılması ve belirlenmesi olarak tanımlanabilir.¹³ Bu model, araştırma probleminin sınırlarının tanımlanmasına, yeni araştırma konuları yakalanabilmesine, gelecek çalışmaların neler olabileceğinin belirlenmesine ve kullanılabilecek yöntemler açısından fikir edinmeye katkı sağlar.¹⁴ Bu doğrultuda araştırma konusuyla ilgili literatürde yer alan kaynaklar taranmış ve incelenmiştir. Araştırmada kullanılan diğer model ise doküman analizidir. Doküman analizi, yazılı materyallerin içeriğini dikkatli ve sistematik bir şekilde incelemeye imkân veren nitel araştırma modelidir. Bu model hem basılı hem de dijital belgelerin kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesini sağlar; ilgili konu hakkında derinlemesine bir anlayış geliştirmek, anlam çıkarmak ve ampirik bilgi oluşturmak amacıyla verilerin detaylı incelenmesini ve yorumlanmasını içerir.¹⁵ Çalışmada doküman analizi yöntemiyle aile eğitim programlarına dair resmî dokümanlar, raporlar ve program içerikleri üzerine derinlemesine inceleme ve değerlendirme yapılmıştır. Kullanılan her iki yöntem, aile eğitim programlarının kapsamı, içeriği ve etkilerine dair kapsamlı ve güvenilir bilgi elde etmeye olanak sağlamıştır.

1.4. İlgili Çalışmalar

Yapılan taramalarda araştırma konusuyla doğrudan alakalı çeşitli araştırmalara ulaşılmıştır. Araştırmanın sınırları gereği bunların hepsini vermek mümkün gözükmemekle birlikte konunun daha iyi anlaşılması adına söz konusu çalışmalardan

¹³ Şener Büyükoztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2019), 47.

¹⁴ Serdar Aytekin Köroğlu, "Literatür Taraması Üzerine Notlar ve Bir Tarama Tekniği", *GİDB Dergi* 01 (01 Mart 2015), 61-69.

¹⁵ Ramazan Sak vd., "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi", *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* 4/1 (31 Mayıs 2021), 227-256; Bilgen Kırıl, "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (17 Haziran 2020), 170-189.

birkaçını vermenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmalar kronolojik yayım tarihine göre şu şekilde gösterilebilir:

Tezel Şahin ve Kalburan'ın (2009) çalışması, aile eğitimi alanında çalışan araştırmacı ve uygulayıcılara katkı sunması amaçlanan bir derleme niteliğindedir. Çalışmada, mevcut literatür ışığında ailelerin eğitim ihtiyaçlarına dikkat çekilmekte ve özellikle çocuk eğitiminde ailenin desteklenmesine yönelik Türkiye bağlamında öneriler sunulmaktadır.¹⁶

Ekşi ve Kahraman'ın (2014) araştırmaları, AEP'lerin evli kadınlarda evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada evli kadınların evlilik uyum düzeylerini ve aile sistemlerini değerlendirmek amacıyla iki adet ölçek geliştirilmiş ve bu ölçek katılımcılara uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, uygulanan AEP'lerin özellikle evlilik uyumunu artırma ve aile sistemi içerisinde duygusal tepki verebilme becerisini geliştirme açısından etkili olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, aynı programın aile içindeki problem çözme becerileri, iletişim kalitesi, rol paylaşımı, ilgi gösterme düzeyi, davranış kontrolü ve genel işlevsellik gibi alanlarda anlamlı bir etki oluşturmadağı tespit edilmiştir.¹⁷

Yıldız'ın (2015) çalışmasında öncelikle Türkiye'de uygulanmış başlıca AEP'lere yer verilmiştir. Ardından, ailelerde din ve değer eğitime yönelik özel bir ihtiyaç olduğu vurgulanarak, bu ihtiyacın arka planına ilişkin gerekçeler ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Bu çerçevede, "din ve değer temelli" aile eğitime yönelik bir model önerisi sunulmuştur.¹⁸

Durualp ve arkadaşları (2016) tarafından yürütülen çalışmada, okul öncesi eğitime devam eden 37-66 ay arasındaki çocuğa sahip annelere uygulanan AEP'lerin, annelerin bilgi düzeyleri ile çocuklarının gelişimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmacılar, yaptıkları alan araştırması sonucunda, aile eğitimi alan annelerin çocuk gelişimi ve eğitimi konusundaki bilgi düzeylerinde anlamlı bir artış gözlemlediklerini; ayrıca çocukların sosyal becerilerinde de olumlu gelişmeler tespit ettiklerini belirtmişlerdir.¹⁹

¹⁶ Fatma Tezel Tezel Şahin-F. Nilgün Cevher Kalburan, "Aile Eğitim Programları ve Etkililiği: Dünyada Neler Uygulanıyor?", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25/25 (01 Ocak 2009), 1-12.

¹⁷ Halil Ekşi-Zehra Kahraman, "Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi", *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 36/36 (31 Ocak 2014), 129-145.

¹⁸ Zafer Yıldız, "Aile Eğitim Programları ve Din- Değer Merkezli Aile Eğitimi İhtiyacı", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 22 (2015), 159-183.

¹⁹ Ender Durualp vd., "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Annelerine Verilen Aile Eğitiminin Annelerin Bilgi Düzeyleri ile Çocukların Gelişimlerine Olan Etkisinin İncelenmesi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16/4 (02 Ocak 2016), 1706-1722.

Koca ve Yüksel'in (2017) çalışmaları da bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmacılar, elde ettikleri bulgular sonucunda AEP'lerin evli annelerin, evlilik doyumlarını, evlilikte sorun çözme becerilerini ve psikolojik iyi oluş düzeylerini geliştirdiğini ifade etmişlerdir.²⁰

Ay ve Şahan (2018), araştırmalarında AEP kapsamında düzenlenen kursların katılımcı ebeveynlerin anne-babalık davranışları ve becerileri üzerindeki etkilerini incelemiş; ayrıca bu kursların yetişkin eğitimi bağlamındaki etkililiğini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda, katılımcıların aile eğitimi kurslarını önemsedikleri, bu programların yaygınlaştırılması, hatta zorunlu hâle getirilmesini önerdikleri, ancak anne baba katılımına ilişkin birtakım sorunlara çözümler bulunması gerektiğini ifade ettikleri belirtilmiştir.²¹

Abdulahkimoğulları ve Samancı (2022) araştırmalarında 0-18 yaş arası çocukların ailelerine aile eğitimi veren rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları ve bu sorunları etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Araştırmada aile eğitimi kurslarının açılmasında yaşanan problemler, kursiyer kaynaklı problemler ve kurs programından kaynaklı problemler ortaya konulmuştur.²²

Pehlivan Ağırakça (2022) çalışmasında 2016 yılından itibaren uygulanan Ailede Din Eğitimi Programı'nı (ADEP) çeşitli yönleriyle incelemiştir. Araştırmacı çalışmasında programın faydalı yönleriyle iyileştirilmesi gereken yönlerine işaret etmiş, bu hususta çeşitli önerilerde bulunmuştur.²³

Arslan ve Ulaş (2022), çalışmalarında değer odaklı AEP'lerin ebeveynlerin anne-babalık becerileri, aile iklimi ve değer merkezli yaşam üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre, programın katılımcı ebeveynlerin anne-baba memnuniyetini ve değer odaklı yaşam düzeylerini artırdığı tespit edilmiştir.²⁴

²⁰ Dilek Akça Koca-Müge Yukay Yüksel, "Bir Aile Eğitim Programının Evli Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilikte Sorun Çözme Becerisi ve Psikolojik İyi Oluşuna Etkisi", *International Journal of Field Education* 3/1 (01 Ağustos 2017), 1-19.

²¹ Ferhat Ay-Gülsün Şahan, "Aile Eğitimi Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirilmesi", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/1 (30 Nisan 2018), 66-86.

²² Sedat Abdulahkimoğulları-Osman Samancı, "Aile Eğitimi Veren Rehber Öğretmenleri Kurslarda Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi", *Milli Eğitim Dergisi* 51/234 (09 Mayıs 2022), 1343-1356.

²³ Gülsüm Pehlivan Ağırakça, "Türkiye'de Aile Eğitimi Uygulamaları: Ailede Din Eğitimi Programı (ADEP) Örneği", *Diyanet İlmi Dergi* 58/4 (20 Aralık 2022), 1517-1550.

²⁴ Adem Arslan-Abdülhak Halim Ulaş, "Değer Odaklı Aile Eğitim Programının Anne Babalık Becerilerine, Aile İklimine ve Değer Odaklı Yaşama Etkisi", *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* 6/1 (30 Haziran 2022), 88-109.

2. Aile Eğitim Programı (AEP) Nedir?

İnsanoğlu dünyaya tamamlanmış bir varlık olarak değil, gelişmeye ve olgunlaşmaya açık bir şekilde gelir. Bu nedenle insanın bulunduğu her yerde, onun varoluşunu sürdürmesi ve anlamlandırmasıyla ilgili çeşitli ihtiyaçların ortaya çıkması tabiidir. Bu açıdan, 'İnsan varsa ihtiyaç da vardır' demek yerinde bir ifadedir. Evlilik ve aile de insan için bir ihtiyaçtır. İnsanın ihtiyaç duyan varlık olması açısından evlilik çok daha derin anlamlara sahiptir.²⁵ Ancak hiç kimse zahmet çekmek üzere, daha ağır yüklerin altına girmek için evlenmez. Evet, evliliğin ve oluşturacağı ailenin yeni sorumluluklar ve birtakım külfetler getirdiğini bilir; bununla birlikte evlilikle birlikte mutlu olacağına ve huzur bulacağına inanır.

Toplumdaki huzur ve mutluluk, toplumu oluşturan fertlerin mutluluğuyla doğru orantılıdır. Bireyin içinde yetiştiği ailedeki mutluluğu ile kendisinin oluşturduğu ailedeki mutluluğu iş hayatından komşuluk ilişkilerine, çevreyle barışık yaşamasına, arkadaşlarıyla olan samimiyetine, verimli çalışmasına ve birçok yönüne etki eder. Aile kurumunda ortaya çıkan bozukluklar ve dengesizlikler de topluma sosyal, ekonomik, kültürel ve ahlaki bozukluklar ve dengesizlikler olarak yansır.²⁶

Son yüzyılda ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler, aile ve evlilik kurumlarında da çok ciddi yapısal ve işlevsel değişimler ortaya çıkarmıştır. Mutsuz evlilikler, günden güne artan boşanmalar, eşe karşı işlenen suçlar ve dağılan aileler neticesinde ortada kalan ve anasız ya da babasız büyüyen çocuklar sadece toplumumuzun değil, dünyanın çözüm bekleyen bir sorunudur. Başlangıçta mutlu olmak için kurulan yuvalar çok geçmeden boşanmalarla son bulmaktadır. Bunda günümüzün getirdiği sosyal ve kültürel değişimlerin etkisinin yanında eşlerin evliliğin sorumluluğunu taşıyacak yeterli bilgi ve becerilere sahip olmayışlarının tesirinin olduğu söylenebilir.

Öte yandan bugün, diğer toplumlarda olduğu gibi toplumumuzda gerçekçi olmayan beklentilerle başlayan birçok evlilik bulunmaktadır. Toplumsal hayattaki değişikliklerle birlikte aile içi roller ve sorumluluklarda da değişiklikler olmuştur. Dolayısıyla fertlerin evlilik öncesinde başta eş seçimi olmak üzere aile oluşturma sürecini sağlıklı yürütebilmenin; evlilik sonrasında ise bu birlikteliği mutlu bir şekilde sürdürmenin, çocukların yetiştirilmesinin inceliklerini alabilecekleri danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine, evlilik ve aile eğitimlerine ihtiyaçları vardır. Bu eğitimler, bireyleri hayata ve mesleğe hazırlamak için verilen okul ve meslek eğitimleri kadar önemlidir. Aile toplumun en önemli yapısı olduğuna göre bu yapının uzun yıllar ayakta kalabilmesi adına böyle bir eğitimin gerekliliği tabii ve önemli kabul edilmelidir. Anne-babaların aile birliğinin sürdürülmesinde ve çocukların yetiştirilmesinde rolünün önemi bilinmesine rağmen bu

²⁵ Nevzat Tarhan, *Bilinçli Aile Olmak* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2019), 40.

²⁶ Bülent Şen, *Evlilik Öncesi Çift Eğitimi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2024), 45.

yeterlikleri kazandıracak eğitimlerin önemi son yıllarda anlaşılmaya başlanmıştır. Bu önemin anlaşılmasında içinde yaşadığımız zamanın şartlarının ebeveyn ve çocuk eğitimine hissettirdiği ihtiyacın büyük etkisi olmuştur.

İşte AEP'ler, eşlerin birbirlerine ve aile fertlerine karşı görev ve sorumluluklarını, ebeveynlik ve çocuk yetiştirme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan programlardır.²⁷ Bu programlar; çiftlerin ebeveynlik sorumluluklarını geliştirmelerine yardımcı olmayı, aile bağlarını güçlendirmeyi, çocuk eğitimi ve gelişimi konusunda aileleri bilgilendirmeyi, özellikle dezavantajlı çocuklar ile ailelerine destek sağlamayı ve çocukların okula başlarken öğrenmeye hazır hâle gelmelerine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.²⁸

3. Aile Eğitim Programının Kapsamı ve İçeriği

AEP'ler, ebeveynlere ve aile bireylerine yönelik eğitimlerdir. Programların içeriği genellikle iletişim ve ebeveynlik becerileri, empati, duygusal zekâ ve problem çözüme konularını kapsar. Bu kapsamda program içeriklerinde ailenin yapısı ve önemi, aile içi iletişim, evlilikte roller, haklar ve sorumluluklar, eşler arası çatışmaları önleme yöntemleri, sorun çözme becerileri, kendini ve eşini tanıma, ailenin hayat döngüsü, ebeveyn-çocuk ilişkileri, çocuk yetiştirme, akrabalarla iletişim, aile bütçesi oluşturma, ergenlerle iletişim, dinî uyum ve ritüeller ile cinsellik gibi konular yer almaktadır.²⁹

4. Aile Eğitim Programlarının Önemi ve Amaçları

Günümüzde bireyler okul öncesinden başlayıp üniversiteye, hatta lisansüstü eğitime kadar devam eden bir süreçte çok çeşitli eğitimlerden geçmektedir. Önemli bir kısmı zorunlu olan bu eğitimlerle bireyin çeşitli yönlerden geliştirilmesi ve programların amaçları doğrultusunda çeşitli bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır.³⁰ Söz konusu zorunlu-örgün eğitimlerin yanı sıra bilgisayar kullanımından dil öğrenmeye, çiçek yetiştiriciliğinden kuaförlüğe, yapay zekâ kullanımından güvenlik hizmetlerine kadar birçok alanda eğitimler düzenlenmektedir. Bazı meslekler için bu eğitimler zorunlu tutulmaktadır. Söz gelimi araç kullanmak isteyenlere bir sürücü kursuna katılıp ehliyet

²⁷ Esra Işık-Haktan Demircioğlu, *Okul Öncesi Dönem Bilinçli Farkındalık Aile Eğitim Programı* (Ankara: Nobel Yayınları, 2023), 3.

²⁸ Fatma Tezel Şahin-Saide Özbey, "Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur?", *Aile ve Toplum* 3/12 (2007), 8.

²⁹ Millî Eğitim Bakanlığı, *12-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı* (Ankara: MEB Yayınları, 2014), 13-20; Şen, *Evlilik Öncesi Çift Eğitimi*, 69-70.

³⁰ Bu amaçlar ve eğitimin çeşitli işlevleri için bk. John S. Brubacher, "Eğitimin Amaçları", çev. Sabri Büyükdüvenci, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 16/1 (1983), 413-426; Gülnur Candan Hamurcu, "Eğitimin Amaçları ve İşlevleri", *Eğitime Giriş*, ed. Zülfü Demirtaş vd. (İstanbul: Lisans Yayınları, 2022), 19-32; Tuğba Yanpar Yelken, "Eğitim Amaçları", *TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları* (Erişim 15 Haziran 2024); İdris Ertürk, "Eğitimin Amaç ve İşlevleri", *Eğitime Giriş*, ed. M. Fatih Genç-Zehra Duran (İstanbul: Lisans Yayınları, 2024), 15-30.

almak, bazı meslekleri ifa için özel yeterlikleri taşımak ve birtakım eğitimleri almak zorunlu tutulmaktadır.

Sağlıklı bir evlilik yapmak ve aile kurabilmek için eğitime ihtiyaç vardır. Araba kullanırken doğru kararlar almak, güvenliği sağlamak ve sorumlulukları yerine getirmek ne kadar önemliyse benzer şekilde evlilik ve aile içinde de doğru kararlar almak, sağlıklı iletişim kurmak, duygusal ve psikolojik sorumlulukları yerine getirmek o kadar gereklidir. Ailenin oluşumu ve devamlılığı, araç kullanımından tabii ki daha önemlidir. Bu nedenle aileye verilen önemin artırılması, çiftlere evlilik öncesinde zorunlu eğitimlerin sunulması ve evlilik sonrasında da çeşitli eğitim programlarıyla destek sağlanması, toplumun uzun vadeli refahını güvence altına almak açısından ihmal edilmemesi gereken bir gerekliliktir.

Modern dönemde aileler, hızla değişen toplumsal yapı, ekonomik zorluklar ve dijital dünyanın etkisiyle bir dizi yeni zorlukla karşı karşıyadır. Kimi ebeveynler bu süreci kendi deneyimleri ile aşmaya çalışırken kimileri de uzman görüşüne müracaat etmektedir. Sorunlu davranışlar mevcut yöntemlerle giderilemiyorsa, ailelerin bu zorlukları aşabilmesi için çeşitli şekillerde desteklenmesi gerekmektedir. Zira geçmişte diğer aile bireylerinin desteğiyle aşılan bu sorunlar, ailelerin çekirdekleşmesi, aile içi ilişkilerin boyut değiştirmesi, modern zamanların getirdiği zorlukların çetrefilleşmesi vb. nedenlerle farklı yöntemlerin ve ilave desteklerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, AEP'lerin aile bireylerinin sağlıklı ilişkiler kurabilmesinde ve çocukların doğru adımlarla yetiştirilmesinde önemli bir rol üstlendiğini söylemek gerekir.

Her eğitim programı belli amaçlar doğrultusunda hazırlanır ve uygulanır. Eğitimde müfredatı ile öğretim yöntemlerini ve ölçme-değerlendirme süreçlerini belirleyen temel unsurlar, eğitimde gözetilen amaçlardır. Bu itibarla amaçların, eğitim konusunun özünü oluşturduğu söylenebilir.³¹ AEP'ler de belli amaçlar gözetilerek oluşturulmuş programlardır. Bu amaçlar, eğitim programının hedefleri gözetilerek programı hazırlayanlar tarafından oluşturulmuştur. AEP'lerin amaçları da hazırlanan programlarda belirtilmiştir. Örnek olması açısından Millî Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanıp uygulanan AEP'nin amaçlarını şu şekilde göstermek mümkündür:³²

1. "Aile içi ilişki ve iletişim kalitesini geliştirerek toplumun temel yapı taşı olan aile bağlarının, millî, manevî, ahlakî ve kültürel değerlerle güçlendirilmesi,
2. Tüm yaş aralıklarındaki gelişim özelliklerini ve gelişim alanlarını (bedensel, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal) desteklemek için yapılması gereken etkinliklerin tanıtılması,
3. Aile içi ilişkileri nitelik yönünden geliştirerek çocukların kişisel, sosyal, duygusal ve akademik yönden desteklenmesi,

³¹ Ahmet Cevizci, *Eğitim Sözlüğü* (İstanbul: Say Yayınları, 2010), "Eğitimin Amaçları".

³² Millî Eğitim Bakanlığı, *12-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı*, 3-4.

4. Etkili iletişim becerilerini kazandırarak anne ve babaların kendi bireysel yaşam kalitelerinin geliştirilmesi,
5. Anne-babaların, kendileri ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde, aile içindeki roller ve karar alma süreçlerinde, toplumsal cinsiyet ayırımı yapmayan, eşitlikçi ve katılımcı bir yaklaşım içinde olmalarını sağlayarak “aile içi demokrasi” bilincinin geliştirilmesi,
6. Anne-babaların risk etkenlerinin kendileri ve çocukları üzerindeki duygusal ve davranışsal etkilerini fark etmelerini sağlayarak riskli durumlarla başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi,
7. Anne-babalara, aile içinde yaşanacak olası çatışmalı ilişkileri yönetebilme becerilerinin kazandırılması,
8. Kadının güçlendirilmesi, güvenli anneliğin sağlanması ve aile eğitiminde babanın desteğinin artırılması,”

Görüldüğü üzere AEP’lerde katılımcılara gerek eşler arasında gerek ebeveyn-çocuk ilişkilerinde gerekse diğer aile bireyleriyle ilişkilerde sağlıklı iletişim becerileri ile çocukların fiziksel, zihinsel ve sosyal becerilerinin gelişim süreçlerine katılmalarına yardımcı olacak bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu programların temel amaçları, aile içinde ortaya çıkabilecek problemlere çözüm önerileri sunmak ve ebeveynleri bu konuda bilgilendirmektir. Bu açıdan bakıldığında, AEP’lerin aileler için rehberlik rolüne sahip önemli bir program olduğu söylenebilir.

5. Aile Eğitim Programlarının Aileye Katkıları

Aile içindeki ilişkiler, çocukların gelişimi ve aile yuvasının huzuru açısından büyük önem taşır. AEP’ler, başta ebeveynler olmak üzere aile bireyleri arasındaki ilişkinin kalitesini artırmak için çeşitli beceriler geliştirmeyi amaçlar. Elde edilen kazanımlar dikkate alındığında programların aile yuvasına katkıları şu başlıklar altında sıralanabilir:

5.1. Evliliğe Hazırlık

Sağlam bir aile yapısı güçlü bir evliliğe dayanır. Güçlü bir evlilik için eşlerin fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı olmalarının yanında evliliğin önemini, gereklerini ve sorumluluklarını bilmesi ve bunları üstlenebilecek yeterliklere sahip olması gerekir. Ailenin sağlam temeller üzerine kurulması, binasını teşkil ettiği toplumun da güçlü ve sağlam bir yapıya kavuşturur. Bu yapıdan neşet edecek çocuklar da aynı şekilde öz güvenli, sağlıklı ve mutlu bireyler olarak topluma kazandırılmış olur. Günümüzde evlilik birliğinin oluşturulmasında her ne kadar sevgi, aşk vb. unsurlar ön planda tutulsa da gerek evlilik birliğinin devamı gerekse çocukların himayesi ve yetiştirilmesi adına daha sağlıklı adımların atılması önem arz etmektedir.

Evlilik, sadece duygusal bir bağ kurmakla kalmaz, aynı zamanda hayat boyu sürecek bir ortaklık ve karşılıklı sorumluluklar içerir. Evlilik öncesi eğitimlerde, eşlerin birbirlerine karşı görev ve sorumluluklarını bilmeleri için, evlilikten beklediklerini doğru

bir şekilde ifade etmeleri, ilişkilerinde karşılaştıkları zorlukları daha sağlıklı bir şekilde ele almaları önemlidir.

Evlilik hazırlığı yapanlara belki de en büyük destek, onlara evlilik konusunda rehberlik etmektir. Zaman zaman TV programları, konferanslar, seminer, vaaz ve hutbeler yoluyla bu tür bilgilendirmeler yapılırsa da ulaştığı kitle ve bıraktığı etki bakımından bu tür etkinlikler yetersiz kalmaktadır. Özellikle nikâh öncesinde çiftlere yönelik düzenlenecek AEP'ler ise evlilik konusunda evlilik adaylarına pek çok konuda sağlıklı bilginin verilmesine öncülük edecektir.³³

5.2. Aile Bireylerinin Hak ve Sorumlulukları

Aile, sadece duygusal bir birliktelik değil; aynı zamanda hukukî, ahlakî ve sosyal sorumlulukların da paylaşıldığı; bireylerin rollerini, görevlerini ve sınırlarını ilk öğrendiği temel toplumsal kurumdur. Bu yapının sağlıklı işleyebilmesi, başta eşler olmak üzere ailedeki bireylerin hak ve sorumluluklarını bilmesi ve bunları yerine getirmesiyle mümkün hâle gelir. Bunun için de aile bireylerinin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekir.

Bireyler, eğitim süreçleri sayesinde sorumluluklarını öğrenme imkânına sahip olur. Eğitim programlarında incelendiğinde bu noktada pek çok kazanım yer almaktadır. Aile olmanın önemi ve gerektirdiği sorumluluklara kısmen de olsa eğitim programlarında yer verilmiştir.³⁴ Bununla birlikte genelde ortaokul ve lise çağlarında verilen bu tür bilgiler öğrencilere sınıf geçmeyi temin eden bilgi birikimden öteye gitmemektedir. Hâl böyle olunca, özellikle evlilik çağında olan ya da yeni evlenmiş gençler aile olmanın gerektirdiği bilgi ve beceriye yeterince sahip değildir. Bu tür bilgi ve becerilerin farklı kanallarla eş adaylarına ya da eşlere verilmesi gerekmektedir. AEP'lerin, bu noktada önemli bir rol üstleneceği düşünülmektedir.

Programlar aracılığıyla eşlere, evlilik kurumunun gerektirdiği karşılıklı hak ve sorumluluklar anlatılır; sadakat, paylaşım, karşılıklı saygı, ekonomik sorumluluk, çocukların bakımı ve eğitimi gibi temel alanlarda çiftlerin yükümlülükleri üzerinde durulur.³⁵ Bu farkındalık, evlilik içindeki rol çatışmalarının ve beklenti uyumsuzluklarının azalmasına, adalet ve dengeye dayalı bir birlikteliğin oluşmasına zemin hazırlar.

³³ Günümüzde bazı kurum ve kuruluşlar, evlilik hazırlığı yapan ve evli olan çiftlere bu konuda eğitim vermektedir. Örnek için bk. SBB, Samsun Büyükşehir Belediyesi, "Büyükşehir'den anlamlı bir proje daha: "Güçlü aile, güçlü Samsun"; ŞB, Şahinbey Belediyesi, "Evlilik Okulu Projesi"; KB, Kartal Belediyesi, "Kartal'da 'Evlilik Öncesi Eğitim Programı' Başladı."

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Ali Gül, *Geçmişten Günümüze Din Derslerinde Aile* (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2025).

³⁵ Sema Şimşek-Hasan Atak, "12-18 Yaş Aile Eğitimi Programının Aile İşlevlerine Etkisi", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 13/Ek 1 (29 Aralık 2021), 165.

Ayrıca AEP'ler, evlilikte sadece bireysel hakların değil, aynı zamanda birlikte yaşamının getirdiği ortak yükümlülüklerin de altını çizerek. Evliliğin "sorumluluk paylaşımı" olduğu vurgulanarak çiftlerin ev içi görev dağılımı, karar alma süreçleri ve çocuk yetiştirme konusunda ortak hareket etme bilinci geliştirilir.³⁶ Bu programlar aynı zamanda kadının aile içindeki konumunun güçlendirilmesi açısından da önemli bir işlev görür. Kadının ekonomik, sosyal ve duygusal haklarına dikkat çekilir; böylece geleneksel rol kalıplarından kaynaklanan eşitsizliklerin önüne geçilmesi hedeflenir. Bazı AEP içerikleriyle temel insan hakları, çocuk hakları, kadın hakları gibi toplumsal düzeyde de önem arz eden konulara değinerek aile bireylerinde hukuki bilinç oluşturulur; şiddet, ihmal, ayrımcılık gibi durumların olumsuz etkileri öğretilerek bireylerin kendilerini ve diğer aile üyelerini koruma refleksi güçlendirilir. Bu yönüyle AEP'ler, hem aile içi adaletin hem de toplumsal dengenin sağlanmasına yönelik eğitici bir işlev üstlenir.

5.3. Ebeveynlik ve Çocuk Yetiştirme Becerileri

Ebeveynlik, çocuğun doğum öncesinden yetişkinlik dönemine kadar geçen gelişim sürecinde, onun fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel ihtiyaçlarının karşılanarak sağlıklı bir birey olarak yetişmesini destekleme süreci olarak tanımlanabilir. Toplumsal değerlerin hızla değişim gösterdiği günümüzde, ebeveynler çocuklarını bu yeni değer yapılarıyla nasıl yetiştirecekleri, onlara karşı nasıl bir tutum sergileyecekleri noktasında karmaşa yaşamaktadır. Bu belirsizliğin giderilmesi, eşlerin ebeveynlik sürecinde çocuk eğitimi ve gelişimi konusunda donanımlı hâle getirilmeleriyle mümkün olabilir. Bu noktada hem devletin hem de sivil toplum kuruluşlarının, aileleri destekleyici eğitim ve rehberlik hizmetleri sunma sorumluluğu bulunmaktadır. Zira hangi toplumsal dönüşüm yaşanırsa yaşansın, değişmeyen temel gerçek, ailenin çocuğun yaşamındaki belirleyici ve yönlendirici rolünü sürdürmekte olduğudur.³⁷

Aile, çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren yaşama, kendisine diğer bireylere ilişkin bilgiler edindiği ilk ortamdır. Bebeklikten yetişkinliğe uzanan çocuğun gelişim sürecinde eğitim kurumları, öğretmenler ve arkadaşlar gibi birçok çevresel faktörün etkisi olsa da eğitimin ilk verildiği kurum olan aile çocuğun gelişiminde en büyük etkiye sahiptir.³⁸ Özellikle çocukların fiziksel, duygusal ve zihinsel gelişimleri, ailedeki etkileşimlere bağlıdır. Çocuklar; değerlerini, duyguları ve konum beklentilerini aile üyeleriyle olan etkileşimleri sayesinde öğrenir.³⁹ Çocukların eğitimi, sadece okulda değil,

³⁶ Sevda Uluğtekin vd., "Çoğulcu Demokratik Toplum İçin Aile Eğitimi Projesi", *Aile ve Toplum* 2/5 (2002), 32.

³⁷ Fatma Tezel Şahin-Saide Özbey, "Aile Eğitim Programlarına Baba Katılımının Önemi", *Toplum ve Sosyal Hizmet* 18/1 (15 Nisan 2007), 40.

³⁸ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000), 135.

³⁹ Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1985), 136; Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 135.

aynı zamanda evde de devam eden bir süreçtir. Ebeveynlerin çocuklarıyla aktif bir şekilde ilgilenmesi, onların akademik başarıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Aile, çocuğun ilk etkileşimde bulunduğu, sevgiyi, güveni ve temel yaşam değerlerini öğrendiği sosyal çevredir. Özellikle çocukluk döneminde aile bireylerinin sevgi temelli rehberliği, çocuğun kendini gerçekleştirme açısından kritik öneme sahiptir. Bu dönemde aile, çocuğun zihninde yer edecek model ve değerlerin kaynağını oluşturur.⁴⁰ Aile içinde çocuk, yalnızca bakım gören bir varlık değil, aynı zamanda bir birey olarak değer görebildiği ölçüde kendine olan güvenini inşa eder. Güçlü bir rol model olan ve çocuğunun değerini fark eden ebeveyn, onun hayatına en büyük katkıyı sunan kişidir.⁴¹

Çocuk eğitimi yalnızca bilişsel gelişimle sınırlı olmayan, duygusal, ahlakî ve sosyal yönleri de içeren karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte en etkili rehber ise çocuğun ilk sosyal çevresi olan ailesidir. Tutarlılık, sevgi ve saygı temelli yaklaşımlar, çocukların suç davranışlarından uzak, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmelerinde belirleyici olmaktadır.⁴² Dolayısıyla ebeveynler başta olmak üzere aile bireylerinin aile içi ilişkiler ve çocuk yetiştirme konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Çoğu ebeveyn, başta karı-koca ilişkileri olmak üzere çocuk yetiştirme konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip değildir. Bunun en büyük sebebi eğitim süreçleri, özellikle de örgün eğitim içerisinde bu konularda gereken bilgi ve becerinin verilmemesidir. Türkiye özelinde tartışacak olursak, eğitim müfredatımızda aile konusuna, eşlerin sorumluluklarına, ebeveyn çocuk ilişkilerine temas edilmekle⁴³ birlikte doğrudan ebeveyn becerilerini kazandıran bir eğitimden söz etmek mümkün gözükmemektedir. Hâl böyle olunca bu eğitimden mahrum kalan eşler, eksiklerini farklı kanallarla giderme yoluna gitmektedir. Kaynağını genelde görsel ve sosyal medyanın oluşturduğu bu kanallar, kimi zaman faydalı bilgiler verseler de iletişimin tek taraflı olması, ailevi sorunların kendine özel durumlarının bulunması, çiftlerin bu konuda aynı yaklaşımı sergilememesi gibi nedenlerle yanlış yönlendirmelere sebebiyet verebilmektedir.⁴⁴

Bireyin karakter gelişimi, davranış biçimlerinin şekillenmesi ve iyi-kötü algısının oluşumu, öncelikle sosyalizasyonun başladığı temel kurum olan aile aracılığıyla

⁴⁰ Mehmet Can, *Çocuk Psikolojisi ve Ergenlik Dönemi* (İstanbul: EZR Yayıncılık, 2019), 9.

⁴¹ Doğan Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2002), 123; Mehmet Can, *Çocukta Özgüven ve Zekâ Gelişimi* (İstanbul: EZR Yayıncılık, 2019), 36.

⁴² Nevzat Tarhan, *Sen, Ben ve Çocuklarımız* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2012), 25.

⁴³ Gül, *Din Derslerinde Aile*, 258-263.

⁴⁴ Vusala Güleç, "Aile İlişkilerinin Sosyal Medya ile Birlikte Çöküşü", *Yeni Medya Elektronik Dergisi* 2/2 (01 Mayıs 2018), 105-120; Veysel Erol, "Sosyal Medyanın Türk Aile Yapısına Etkisi", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 24/43 (30 Aralık 2022), 1127-1139; Ömer Acar - Hüseyin Koçak, "Etkileşimlerin ve Görünürlüklerin Arttığı Sosyal Medyanın Aile İşleyişine Etkisi", *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)* 9/67 (29 Ağustos 2024), 2723-2732.

gerçekleşmektedir. Çocuğun sosyal uyumunun ve karakter inşasının sağlıklı bir biçimde gelişebilmesi, büyük ölçüde ebeveynlerin bu süreçteki tutum ve yaklaşımlarına bağlıdır.⁴⁵ Bu nedenle ebeveynlerin, çocuk gelişimi ve değer aktarımı konularında bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi önemlidir. Araştırmalar, aile eğitimlerinin ebeveynlerin çocuklarını daha iyi tanımalarını sağladığını, çocuklarıyla olan iletişimlerini daha sağlıklı ve etkili hâle getirerek olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.⁴⁶

AEP'lerin aileye en önemli katkısının ebeveynlik becerileri ve çocuk eğitimi konusunda olduğu söylenebilir. Zira AEP'ler, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini daha bilinçli, duyarlı ve yapıcı biçimde yürütmelerine olanak tanıyan önemli bir rehberlik işlevi görmektedir. AEP'lerin ebeveynlik becerileri ve çocuk eğitime katkıları şu şekilde ifade edilebilir:

AEP'ler, ebeveynlere çocukların davranış sorunlarını azaltmaya yönelik sosyal beceri, duygu düzenleme, öz düzenleme becerileri ve problem çözme yeteneklerini geliştirmeye yönelik stratejiler kazandırma adına önemli bir fırsattır.⁴⁷

AEP'ler, ebeveynlerin çocuklarının öğrenme süreçlerine nasıl katkı sağlayabileceğini gösterir ve okul başarısını artırmaya yardımcı olur. Ebeveynlere sadece çocuk yetiştirmenin teknik yönlerini değil; çocuklarının duygusal, sosyal ve ahlakî gelişimlerine karşı sorumluluklarını da öğretir. Onların davranışlarını yönlendirme sürecinde baskıcı veya cezalandırıcı değil, rehberlik edici ve anlayışlı bir tutum kazandırmanın önemini hatırlatır. AEP'lere katılan ebeveynlerin çocuklarının okul başarısı, sorumluluk duygusu ve sosyal uyum becerilerinde artış gözlemlendiği araştırmalarla da ortaya konmuştur.⁴⁸

AEP'ler, ailelerin, çocuklarına pozitif disiplin yaklaşımları uygulamaları, çocukların toplumsal hayata daha sağlıklı bir şekilde uyum sağlamalarını temin eder. Ayrıca, çocukların öz güven ve karakter gelişimi gibi alanlarda önemli katkılar sağlar.

AEP'ler anne babalara, çocuğa dinî ve ahlakî değerleri pedagojik bir yaklaşımla, sevdirek aktarma yollarını öğretmektedir. Özellikle ahlak ve din eğitimi merkezli eğitim programları din eğitiminin baskı aracı olmadan, çocuğun gelişim özelliklerine uygun

⁴⁵ Öznur Şen Karadağ-Tarık Tuncay, "Aile Eğitim Programı (AEP) ve Ebeveynlik Becerileri Arasındaki İlişkilerin Yararlanıcıların Gözünden İncelenmesi: Kontrol Gruplu Bir Çalışma", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 22/54 (17 Mart 2022), 14.

⁴⁶ Karadağ-Tuncay, "Aile Eğitim Programı ve Ebeveynlik Becerileri", 13; Erdoğan Özel-Hikmet Zelyurt, "Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 36 (17 Ağustos 2016), 9.

⁴⁷ Işık-Demircioğlu, *Bilinçli Farkındalık Aile Eğitim Programı*, 5.

⁴⁸ Durualp vd., "Aile Eğitiminin Annelerin Bilgi Düzeyleri ile Çocukların Gelişimlerine Olan Etkisinin İncelenmesi", 1715; Özel-Zelyurt, "Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi", 27.

şekilde sunulması, çocuğun inançla sağlıklı bir bağ kurmasına yardımcı olmaktadır.⁴⁹ Böylece çocuk yalnızca bilgi boyutuyla değil, kişilik ve kimlik temelinde de gelişmektedir.

AEP'ler dijital dünya ve teknolojinin etkilerine karşı aileleri bilinçlendirir, çocukların doğru ve güvenli bir şekilde teknoloji kullanmalarına yardımcı olur.

5.4. İletişim, Empati ve Sorun Çözme Becerileri

19. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler, aile yapısında önemli yapısal ve işlevsel dönüşümlere yol açmıştır. Bu durum yukarıda da söz edildiği üzere aile yapısında birtakım dengesizlikler ve bozukluklar yaratmıştır. Bunun neticesinde pek çok aile dağılmış; şiddet, boşanma, intihar ve cinayet gibi istenmeyen hâdiseler çoğalmıştır.⁵⁰

Aile içi ilişkilerdeki güçlükler, genellikle iletişimsizlikten, yanlış anlama ve öfke yönetiminden kaynaklanmaktadır. AEP'ler, eşler arasında sağlıklı ve sürdürülebilir bir iletişim tarzının oluşmasına önemli katkılar sunar. Bu programlar, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde daha derinlikli bir empati geliştirmelerine imkân tanır. Bu sayede çocukların duygusal ve ruhsal ihtiyaçlarını daha doğru biçimde anlamaları ve karşılamaı kolaylaşır. Böyle bir yaklaşım, aile ortamında huzurun, sevginin ve karşılıklı desteğin hâkim olduğu sağlıklı bir iklimin oluşmasına, aile içindeki çatışmaların daha sağlıklı bir şekilde çözülmesine ve aile bağlarının güçlenmesine önemli ölçüde katkı sağlar.

Eşlerin birbirleriyle ya da çocuklarıyla, çocukların ebeveynleriyle ya da kardeşleriyle kurduğu iletişim olarak tanımlanabilecek⁵¹ aile içi iletişim, ailede sağlıklı, akılcı ilişkilerin devamlılığı açısından önemli bir konudur. Günümüzde yaşanan ailevî sorunların temelinde aile içi iletişimin zayıflığının ya da sağlıklı iletişimin kurulamamasının büyük etkisi olduğu bilinmektedir. Özellikle eşler arasında yaşanan iletişimsizlik ya da çatışmalar aile düzenini bozan temel faktörlerden biridir.

Evlilik sürecinde eşler arasında, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde, çevre ve akrabalarla ilişkilerde çeşitli sorunlarla karşılaşmak mümkündür. Bu sorunların başında çatışmalar gelmektedir. Eksik iletişim veya yanlış anlama kaynaklı birtakım çatışmalar ailede kalıcı, hatta aileyi bitirici sorunlara sebep olabilmektedir. Aile içindeki çatışmalar, genellikle yanlış anlaşılmalara ve öfke patlamalarından kaynaklanmaktadır. Önemli olan, evliliklerde

⁴⁹ Pehlivan Ağırakça, "Ailede Din Eğitimi Programı (ADEP)", 1544-1547.

⁵⁰ Bülent Kara, "Türkiye'de Aile Yapısının Değişimine Etki Eden Dinamikler", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 40 (2018), 374-385; Celaleddin Çelik, "Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 08 (2010), 25-35; Ali Bayer, "Değişen Toplumsal Yapıda Aile", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/8 (Aralık 2013), 101-129.

⁵¹ Sultan Şahin-Neriman Aral, "Aile içi iletişim", *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1/3 (01 Aralık 2012), 62.

sorun yaşamamak değil, sorunlarıyla başa çıkabilen bir aile olmayı başarabilmektir. Eşler bu konudaki becerilerini, bazı temel noktaları öğrenme yoluyla geliştirebilirler.⁵² Erken dönemlerde gerekli müdahalelerin yapılmaması sorunların bireylerin hayatlarında süreklilik göstermesine neden olabilmektedir. Ancak bu tür sorunlar, etkili bir sorun çözme becerisiyle ele alındığında, evlilik ilişkisinin veya genel anlamda aile yapısının güçlenmesine katkı sağlayan bir fırsata dönüşebilir. Zira sorun çözme, bir beceri alanı olarak eğitim yoluyla öğrenilebilen, öğretilen ve geliştirilebilen bir yeterlilik olarak kabul edilmektedir.⁵³

Aile üyelerinin birbirleriyle etkili bir şekilde iletişim kurabilmesi, çatışmaların sağlıklı bir şekilde çözülmesini sağlar. Eşlerin birbirlerini anlaması, aile içinde sevgi ve saygı temelli bir ortam yaratır.⁵⁴ Eşler, birbirleriyle diyalog kuramıyorlarsa ya da sürekli çatışmalı bir iletişim içindeyseler, yapmaları gereken ilk şey birbirlerinin iletişim dilini öğrenmeleridir.⁵⁵ Eşlerin bu noktada atacağı adımlar yaşanabilecek pek çok olumsuzluğun, çatışmanın önünü alabilir.

Aile içinde bir bir iletişim çatışması yaşandığında aile fertlerinin en önemli sorunlarından biri bunu nasıl çözeceklerini bilememeleridir. Zira evlilerin geneli, evliliği nasıl yürütecekleri, birbirleriyle ve diğer aile fertleriyle nasıl iletişim kuracakları, sorunları nasıl aşacaklarına dair bir eğitime sahip değildir. Buna dair bilgilerin bir kısmı çiftlerin ya kendi anne babasından ya çevresinden ya da TV filmleri, diziler ve kadın programlarından gördükleriyle sınırlı kalabilmektedir.⁵⁶ Türkiye’de de evlilik eğitimlerinin sınırlı olması, eşleri çok önemli bir rehberlik hizmetinden mahrum bırakmaktadır. AEP’lerle bu açık bir nebze olsun doldurulmaktadır.

AEP’lerin ebeveynlere ve diğer aile fertlerine kazandırmayı hedeflediği önemli özelliklerden biri de empatidir. Empati, başkasını kendimiz gibi değerlendirmek, onları da kendimiz kadar değerli hissetmek; onlar için de kaygı duymak demektir.⁵⁷ Bir nevi “diğerkamlık” olarak da ifade edebileceğimiz empati, kendimizi başka insanların yerine koymak, kendimiz için düşündüğümüzü başkası için de düşünmek şeklinde açıklanabilir.

AEP’ler, başta ebeveynler olmak üzere aile bireylerindeki yetersizlikleri gidererek oluşabilecek olumsuzlukları önleyici bir role sahiptir. Bu program, bireylere diğer aile fertleriyle sağlıklı iletişim kurma, başkalarını anlama, empati kurma becerileri kazandırır. Özellikle çatışma durumunda nasıl hareket edilmesi gerektiği noktasında bilgiler verir,

⁵² Azize Nilgün Canel, *Evlilik ve Aile Hayatı* (İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, 2012), 55.

⁵³ Koca-Yüksel, “Aile Eğitim Programının Evli Annelerin Evlilik Hayatına Etkisi”, 3.

⁵⁴ Koca-Yüksel, “Aile Eğitim Programının Evli Annelerin Evlilik Hayatına Etkisi”, 15.

⁵⁵ Nevzat Tarhan, *Evlilik Psikolojisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2006), 73.

⁵⁶ Ali Bayer, “Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri”, *Antakiyat: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (Aralık 2018), 230.

⁵⁷ Tarhan, *Bilinçli Aile Olmak*, 141.

bireylere meydana gelebilecek çatışmaları çözme stratejileri sunarak, bu çatışmaların yapıcı bir şekilde izalesini sağlar.⁵⁸

5.5. Eşler Arasında İş Birliği

Ailede eşlerin, çocukların eğitimi ve günlük yaşamları konusunda ortak bir dil ve iş birliği geliştirmesi önemlidir. Özellikle çocukların yetiştirilmesi noktasında ebeveynlerin birlikte hareket etmesi gerekir. Onların birbirleriyle ve diğer aile fertleriyle olan ilişkilerinde tutarlı davranması istikrarlı bir aile hayatını temin eder. Bu durum, çocukların istikrarlı bir ortamda büyümelerini sağlar.

AEP'ler, eşlerin birbirlerinin rollerini, sorumluluklarını ve beklentilerini daha iyi anlamalarına katkı sağlayarak aralarındaki iş birliğini güçlendirir. Özellikle geleneksel rol dağılımlarının yeniden değerlendirildiği çağdaş toplumlarda, ev içi sorumlulukların ortaklaşa yürütülmesi aile bütünlüğü açısından önem arz etmektedir. Programlar sayesinde eşler, "biz" bilinciyle hareket etmenin, sadece fiziksel değil, duygusal ve sosyal anlamda da birlikte yol almanın gerekliliğini kavrar.⁵⁹

AEP'ler, eşlerin iletişim becerilerini geliştirmekle kalmayıp; çatışma çözme stratejileri, empati temelli yaklaşım ve birlikte karar verme süreçlerine yönelik uygulamalar sunarak, aile içinde karşılıklı anlayışın ve destekleyici tutumun güçlenmesine önemli katkı sağlar. Bu durum yalnızca ev içi huzuru değil, çocukların psikososyal gelişimini de olumlu yönde etkiler. Zira çocuklar, iş birliği içinde olan ebeveynlerden güven, istikrar ve sorumluluk duygularını daha kolay öğrenirler.⁶⁰

Ayrıca programlarda vurgulanan ortak hedef belirleme, birlikte plan yapma ve kriz anlarında dayanışma içinde olma uygulamaları, aile birliğinin sürekliliğini ve dayanıklılığını pekiştirir. Bu sayede eşler sadece eş değil, aynı zamanda bir ekip gibi hareket etmeyi öğrenir. Bu da evlilik ilişkisini güçlendirir ve aile içi çatışmaların azalmasına katkı sağlar.

5.6. Aile Desteği ve Güven

Sağlıklı bir aile ortamı için, istikrarlı ve etkili bir iletişimin yer aldığı, huzurlu bir aile ortamı gereklidir. Huzurlu bir aile ortamı olmadan çocuklara birtakım dinî ve ahlakî değerleri kazandırmak pek mümkün değildir. Sevgi ve güven duygusunun baskın olduğu aileler, dış dünyanın yaratmış olduğu üzüntü ve kaygılardan kurtaran bir sığınağa dönüşür. Aile içinde karşılıklı güven duygusu ve dayanışma, aile bireylerini, özellikle de

⁵⁸ Işık-Demircioğlu, *Bilinçli Farkındalık Aile Eğitim Programı*, 164-166; Koca-Yüksel, "Aile Eğitim Programının Evli Annelerin Evlilik Hayatına Etkisi", 16.

⁵⁹ Arslan-Ulaş, "Değer Odaklı Aile Eğitim Programının Anne Babalık Becerilerine, Aile İklimine ve Değer Odaklı Yaşama Etkisi", 101-102.

⁶⁰ Atalay Yörükoğlu, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk* (İstanbul: Özgür Yayınları, 1989), 84-91.

çocukları dış ortamlarda etkileyebilecek pek çok olumsuzluğun etkisinden korur.⁶¹ Ebeveynlerin birbirlerine duygusal destek vermesi, çocuklara güvenli ve sevgi dolu bir ortam sunar. Bu da çocukların duygusal ve psikolojik gelişiminde önemli bir rol oynar.⁶²

AEP'ler, aile bireyleri arasındaki karşılıklı güveni güçlendirecek tutum ve davranışları teşvik eder. Ebeveynlerin açık iletişim, empatik dinleme ve yapıcı geri bildirim gibi yöntemleri öğrenmesi, aile bireylerinin kendilerini değerli ve güvende hissetmesini sağlar. Bu sayede çocuklar duygularını ifade etmekten çekinmez, ebeveynler ise birbirlerine karşı daha anlayışlı bir tutum sergilerler.

AEP'ler, aile bireylerinin birbirlerine karşı duygusal anlamda destekleyici olmalarını sağlar. Özellikle çocukların duygusal gelişimi açısından hayatî olan "koşulsuz kabul" ve "duygusal güven" ilkeleri, eğitim içerikleri aracılığıyla ebeveynlere aktarılır. Böylece bireyler birbirini suçlamadan, yargılamadan dinlemeyi ve çözüm odaklı yaklaşmayı öğrenir. Yine bu programlar, ailelerin yalnız olmadığını, ihtiyaç duyduklarında başvurabilecekleri sosyal, psikolojik ve pedagojik destek kaynaklarının varlığını fark ettirir. Bu durum aile bireylerine yalnızlık ve çaresizlik duygusu yerine aidiyet ve güçlenme duygusu kazandırır.

5.7. Kültür ve Değer Aktarımı

Küreselleşmeyle birlikte dünya genelinde toplumların gelenek ve göreneklerinde yozlaşmaların olduğu ve değer kayıplarının yaşandığı bilinen bir gerçektir. Değerler, toplumdaki bireylerin korumaları sayesinde nesilden nesle aktarılarak yıllarca devam ettirilebilir veya göz ardı etmeleri durumunda zamanla kaybolur.⁶³ Dolayısıyla değerlerin korunması ve devamlılığının sağlanması gerekmektedir. Bu görev başta bireyler olmak üzere, ailelerin, toplumların kurum ve kuruluşların ortak sorumluluğunda olan bir görevdir.

Çocuklar, ahlakî değerleri ya çevrelerindeki insanları taklit ederek ya da yetişkinler tarafından bilgilendirilerek öğrenirler. Ahlakî değerlerin kazanılması ve davranışa dönüştürmeye istekli olunması için değerlerin iyi olup olmadığı, neden iyi olduğu, bu değere uygun davranış sonucunda ne tür kazanımların elde edileceği gibi hususların çocuklara kavratılması gerekmektedir.⁶⁴

Aile, çocukların fizikî olarak geliştikleri bir ortam olmanın yanında temel ahlakî değerlerin kazandırıldığı, duygusal ve manevî gelişimin sağlandığı en temel eğitim

⁶¹ Mustafa Köylü-Cemil Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2017), 117; Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk*, 53.

⁶² Haluk Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001), 34.

⁶³ Yakup Topal, "Değerler Eğitimi ve On Kök Değer", *Mavi Atlas* 7/1 (01 Mayıs 2019), 246.

⁶⁴ Bilal Yorulmaz, *Ailede Değerler Eğitimi* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2017), 167.

öğretim yuvasıdır.⁶⁵ Aile, bu eğitim-öğretim yuvası olma rolünü temel ahlakî değerlerin bilgisini vererek, ahlakî duygular uyandırarak ve bunların uygulanmasını sağlayarak yerine getirir.⁶⁶ Doğruluk, dürüstlük, cömertlik, cimrilik, temizlik, düzenlilik, dağınıklık, çekingenlik, sosyallik, saygı, merhamet ve sorumluluk gibi değerler çocuğun karakter gelişiminde aile içinde öğretilen en temel kavramlar arasında yer alır.⁶⁷ Kısaca çocuklar oturmasını, kalkmasını, konuşmasını, yemesini, içmesini vb. davranışları aileden öğrenir. Yine aile sayesinde çocuklara toplumun sahip olduğu millî ve dinî kültür, gelenek ve görenekler aktarılır. Bu yönüyle aile, değerleri kuşaktan kuşağa aktaran bir yapıyı ifade ederken, geleneğin aktarılması konusunda önemli bir fonksiyon da icra etmektedir.⁶⁸

AEP'ler ailelere değerler eğitiminin önemi noktasında bilinç kazandırır. Programlar aracılığıyla ebeveynler; millî, manevî, evrensel ve toplumsal değerlerin çocuklara nasıl kazandırılacağı konusunda bilgi ve beceri edinir; ayrıca değerlerin, gelenek ve göreneklerin aktarımı konusunda pedagojik duyarlılık geliştirirler. Bu durum hem bireysel kimliğin inşasını hem de aidiyet duygusunun güçlenmesini destekler.

6. Aile Eğitim Programına Önem Verilmemesinin Nedenleri

Buraya kadar ele aldığımız başlıklarda AEP'lerin aile önemini etraflıca vermeye çalıştık. Bununla birlikte AEP'lerin yeterince yaygınlaşmadığını ifade ettik. Peki, aile gibi toplumun ve ülkenin temeli olan bir kurumun gerek kuruluşu gerekse işleyişiyle ilgili eğitimlere neden yeterince önem verilmemektedir? Açıkçası bu durumun başlı başına bir problem olduğunu söylemek gerekir. Aile eğitimlerinin yeterince önemslenmemesinin ve yaygınlaşamamasının pek çok sebebi vardır. Bunlardan birkaçını kısaca açıklamamız mümkündür.

6.1. Toplumsal Algı

Toplumda ailenin oluşturulması ve devamlılığı genellikle tabî bir süreç olarak görülmektedir. Buna göre insanlar evliliği ve aile yaşantısını, daha çok biyolojik ve duygusal bir gereklilik olarak algılamaktadır.⁶⁹ Bunun bir eğitim meselesi olduğu göz ardı edilmektedir. Bu algı neticesinde pek çok insan ihtiyacı olmasına rağmen bu tür eğitimlere katılmaktan çekinmektedir.

⁶⁵ Mustafa Köylü, "Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi", *Ailede Değerler Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Yayınları, 2016), 105.

⁶⁶ Yorulmaz, *Ailede Değerler Eğitimi*, 112.

⁶⁷ Necdet Subaşı, "Toplumsal Değişme, Aile ve Yeni Risk Alanları", *Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam* (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 510-523; Mehmet Zeki Aydın, *Ailede Ahlak Eğitimi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 8.

⁶⁸ İbrahim Turan, *Geçmişten Günümüze Değerlerle Yaşamak* (Ankara: Maarif Mektepleri Yayınları, 2021), 75.

⁶⁹ Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, 18-20.

6.2. Geleneğe Dayalı Yaklaşım

Türk toplumunda aile içi roller ve sorumlulukların, genelde geleneksel yaklaşımlara göre şekillendiği bir gerçektir. Evlilik ve aile eğitimiyle ilgili konular, geleneksel anlayışa göre daha çok “öğrenilen bir şey” değil, “doğal bir süreç” olarak kabul edilir. Dolayısıyla bu tür eğitimlerin önemi birçok insan tarafından bilinmediği gibi böylesi eğitimlere katılan ya da bu noktada danışmanlık hizmeti alan bireyler “sorunlu” olarak kabul edilmektedir.

Oysa günümüz toplumu geçmişe göre çok daha karmaşık ve hızlı değişen bir yapıya sahiptir. Aileyle ilgili algılar ve yaklaşımlar çok farklı bir aşamaya evrilmiştir. Modernleşme süreci, ailenin kuruluş yapısından iç ilişkilerin düzenlenişine, eş ve çocuk rollerinden karar alma mekanizmalarına ve sorumluluk algılarına kadar aile kurumunun pek çok boyutunda köklü dönüşümlere yol açmıştır.⁷⁰ Geleneksel toplum yapısında töre, örf, âdet ve dinî referanslarla şekillenen aile modeli; modernleşmenin getirdiği zihniyet değişimi, bireycilik eğilimi ve rasyonel yaşam anlayışının etkisiyle önemli bir sarsıntı geçirmiştir.⁷¹ Hâl böyle olunca aile bireylerinin oluşan yeni durumlar karşısında bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ne var ki, konuya dair bilinç henüz olması gereken noktada değildir.

6.3. Eğitim Sistemindeki Eksiklikler

Günümüz eğitim sistemlerinde daha çok akademik başarıya ve kariyer gelişimine odaklanılmıştır. Hazırlanan programlarla bireylerin meslekî bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, iş hayatına, üretim faaliyetlerine katkı sunulması, ekonomik ve ticarî faaliyetlerin artırılması hedeflenmektedir.⁷² İnsan ilişkileri, aile yönetimi ve duygusal zekâ gibi konular programlarda çeşitli derslerde kısmî olarak işlense de bunun yeterli olduğu söylenemez. Özellikle de aile oluşturulması, aile bireylerinin birbirleriyle ilişkileri, karı-kocanın sorumlulukları ve ilişkileri, çocuk yetiştirilmesi gibi konularda gerekli bilgi ve becerilerin kazandırıldığından söz etmek zor gözükmemektedir.⁷³ Birtakım yaygın eğitim programlarıyla bu açık kapatılmaya çalışılsa da bu programlarla ulaşılan kitleye bakıldığında durumun pek de iç açıcı olmadığı ifade edilebilir. Problemin en önemli boyutu ise bu tür eğitimlerin genel eğitimin bir parçası hâline getirilmesi gerektiği düşüncesinin hâlâ tam anlamıyla yerleşmemiş olmasıdır.

Aile eğitimleri aracılığıyla aktarılan bilgilerin bireylerin hayatlarına dokunarak ihtiyaç duydukları alanlardaki eksikliklerini gidermelerine yardımcı olması, verilen

⁷⁰ Saffet Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu* (Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2017), 140-141.

⁷¹ Çelik, “Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din”, 2010, 27.

⁷² Barış Sarısoy, “Akademik Odaklı Eğitimin Yarattığı Kirli Bir Başarı Motivasyonu”, *Öğrenme Yoldaşı* (15 Nisan 2018).

⁷³ Geniş bilgi için bk. Gül, *Din Derslerinde Aile*, 208-298.

eğitimlerin işlevselliği açısından önemlidir. AEP’lerde işlevsellik açısından en büyük sorun aile eğitimi kapsamında gerçekten eğitime ihtiyaç duyan hedef kitleye ulaşılamamasıdır.⁷⁴ Bu noktada gereken önem verilmediği gibi aile eğitimine ihtiyaç duyan insanlara ulaşılamadığını ifade etmek gerekir.

6.4. Aile İçi İlişkilerin Özel Alan Olarak Kabul Edilmesi

AEP’lerin yeterince yaygınlaşamamasının nedenlerinden biri de aile içi ilişkilerin, kişisel ve özelleşmiş bir konu olarak kabul edilmesidir. Bu yüzden ailelerin, evlilik ve aile içi ilişkileri yönlendirme konusunda dışarıdan müdahalelere olumlu bakmamaktadır.

7. Başarılı Aile Eğitim Programlarından Örnekler

Dünyada birçok ülke AEP’lerin yaygınlaştırılması konusunda çeşitli projeler gerçekleştirmektedir.⁷⁵ Bazı ülkeler veya bölgeler, evlenmeden önce çiftlere eğitim veya danışmanlık programlarına katılmayı zorunlu kılmaktadır. Ancak bu, dünya genelinde yaygın bir uygulama değildir. Evlilik eğitimi, çoğu ülkede genellikle gönüllü bir seçenek olarak sunulmaktadır. Bununla birlikte bazı ülkeler konunun önemine binaen daha fazla adım atmaktadır. Örneğin, Finlandiya’da ebeveyn eğitimine büyük önem verilmekte ve ailelere psikolojik destek hizmetleri sunulmaktadır. Kuveyt’te, çiftlerin evlenmeden önce evlilik eğitimi almaları teşvik edilmektedir. Fransa, İtalya, Avusturya, Hindistan gibi ülkelerin bazı bölgelerinde evleneceklerle ve evlilere yönelik danışmanlık ve eğitim hizmetine özel önem verilmektedir.⁷⁶

Türkiye’de ise, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen çeşitli AEP’ler, özellikle aile içi şiddet, iletişim sorunları ve çocuk gelişimi alanlarında önemli katkılar sunmaktadır. Yine çeşitli sivil toplum örgütlerince ve bazı belediyelerce bu tür programlar düzenlenmektedir. AEP’lere Dünya Bankası ve Avrupa Birliği malî yönden destek olurken, UNICEF ve AÇEV teknik, üniversiteler ise akademik yönden destek vermektedir.⁷⁷ Bu kapsamda Türkiye’de aile eğitim programlarından; Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP),⁷⁸ Gelişimsel Destek Programı (GEP),⁷⁹ Baba Destek Programı (BADEP), Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitim Programı (OVÇEP),⁸⁰ Anne Baba Olmak Seminerleri, Anne-

⁷⁴ Işık-Demircioğlu, *Bilinçli Farkındalık Aile Eğitim Programı*, 4.

⁷⁵ Işık-Demircioğlu, *Bilinçli Farkındalık Aile Eğitim Programı*, 8; Şen, *Evlilik Öncesi Çift Eğitimi*, 54-56.

⁷⁶ Şen, *Evlilik Öncesi Çift Eğitimi*, 25-30.

⁷⁷ Işık-Demircioğlu, *Bilinçli Farkındalık Aile Eğitim Programı*, 8-9; Kılıç, “Aile Eğitim Programları ve Türkiye’deki Örnekleri”, 102-109.

⁷⁸ Ayşe Belgin Aksoy-Hale Dere Çiftçi, “Aile Eğitim Modelleri”, *Aile Eğitimi ve Katılımı*, ed. Ayşe Belgin Aksoy (Ankara: Hedef Yayıncılık, 2014), 398-399.

⁷⁹ Esra Ömeroğlu Turan, “MEB Halk Eğitimi Merkezlerinde Uygulanan Anne Eğitimi Kurslarına Genel Bir Bakış”, *Millî Eğitim Dergisi* 142 (1999).

⁸⁰ Sibel Atlı, “Türkiye’de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Uygulanan Okul Öncesi Eğitim Programları”, *Eğitimde Politika Analizi* 2/2 (2013), 56-76.

Baba-Çocuk Eğitim Projesi, Ana-Baba Okulu Çalışmaları,⁸¹ Ailede Din Eğitimi Programı (ADEP)⁸² ve 0-18 yaş çocuklarının ailelerine yönelik⁸³ geliştirilen AEP'ler uygulanmaktadır.

Ancak bu programlara katılımın gönüllülük esasına dayalı olması, bazı siyasî ve ideolojik yaklaşımlar programlardan bekleneni yeterince sağlayamamıştır. Bu programların başarıya ulaşmasındaki en önemli faktör, toplumun farklı kesimlerinden gelen bireylerin katılım sağlaması ve programların sürekliliğidir. Bu nedenle evlilik öncesinde çiftlere evlilikle ilgili eğitimlerin zorunlu tutulmasının güçlü yuvaların oluşmasında, aile içi ilişkilerin sağlıklı yürütülmesinde ve çocukların eğitiminde önemli faydalarının olacağı düşünülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, aile eğitim programlarının (AEP) kapsamı, amacı ve aile yuvasına olan çok yönlü katkıları çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Aile kurumunun bireylerin gelişimindeki belirleyici rolü, bu kurumun sağlıklı işleminin toplumsal refahla doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda aile eğitim programları, bireylerin evliliğe hazırlanmasından ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesine, hak ve sorumluluk bilincinin kazandırılmasından kültürel değerlerin aktarımına kadar geniş bir yelpazede işlev görmektedir. Programların iletişim, empati, sorun çözme ve eşler arası iş birliği gibi konularda sunduğu katkılar hem bireysel ilişkileri hem de aile içi dinamikleri olumlu yönde etkilemektedir. Bununla birlikte, başarılı örneklerin varlığına rağmen AEP'lerin yeterince benimsenememesi; toplumsal algı, geleneksel yaklaşım, eğitim sistemindeki eksiklikler ve aile mahremiyetine dair duyarlılıklar gibi çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Tüm bu veriler, aile eğitimine yönelik politikaların daha sistematik, kapsayıcı ve yaygınlaştırılabilir biçimde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunmak mümkündür:

1. AEP'ler yasal ve kurumsal düzeyde güçlendirilmelidir. Aile eğitimi, sadece gönüllülük esasına dayalı olarak değil, devlet destekli, zorunlu ve sürdürülebilir programlarla yaygınlaştırılmalıdır.
2. AEP'ler konusunda toplumsal farkındalık artırılmalıdır. Aile eğitimlerinin, yalnızca sorun yaşayan ailelere değil, tüm bireylere yönelik bir gelişim ve önleyici rehberlik hizmeti olduğu anlatılmalıdır.

⁸¹ Haluk Yavuzer, *Ana Baba Okulu* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2019).

⁸² Pehlivan Ağırakça, "Ailede Din Eğitimi Programı (ADEP)".

⁸³ Millî Eğitim Bakanlığı, *12-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı*.

3. AEP içerikleri kültürel ve dinî değerlere duyarlı şekilde tasarlanmalıdır. Değer aktarımı, dinî bilinç ve geleneksel aile yapısına uygunluk, programların kabul görmesini kolaylaştıracaktır.
4. AEP'ler konusunda okul-aile iş birliği güçlendirilmelidir. AEP'lerin, formal eğitim kurumlarıyla bütünleşik çalışması, ebeveynlerin katılımını artıracaktır.
5. AEP'lerin planlanmasında, programlanmasında ve uygulanmasında başarılı uygulamalar model alınmalıdır. Yerel ve uluslararası düzeyde etkili sonuçlar üreten programlar analiz edilerek yaygınlaştırılmalıdır.
6. AEP'ler, daha fazla akademik araştırmalarla desteklenmelidir. Programların etkililiğini ölçen bilimsel çalışmalar hem içerik geliştirme hem de politika üretimi açısından veri sağlamalıdır.

KAYNAKÇA

- Abdulahkimoğulları, Sedat - Samancı, Osman. "Aile Eğitimi Veren Rehber Öğretmenleri Kurslarda Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi". *Milli Eğitim Dergisi* 51/234 (09 Mayıs 2022), 1343-1356. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.831815>
- Acar, Ömer-Koçak, Hüseyin. "Etkileşimlerin ve Görünürlüklerin Arttığı Sosyal Medyanın Aile İşleyişine Etkisi". *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)* 9/67 (29 Ağustos 2024), 2723-2732. <https://doi.org/10.29228/smryj.67052>
- Aksoy, Ayşe Belgin-Dere Çiftçi, Hale. "Aile Eğitim Modelleri". *Aile Eğitimi ve Katılımı*. ed. Ayşe Belgin Aksoy. 398-399. Ankara: Hedef Yayıncılık, 2014.
- Alaylıoğlu, Ruşen-Oğuzkan, Ferhan. *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*. İstanbul: Arif Bolat Kitabevi, 1968.
- Arslan, Adem-Ulaş, Abdulhak Halim. "Değer Odaklı Aile Eğitim Programının Anne Babalık Becerilerine, Aile İklimine ve Değer Odaklı Yaşama Etkisi". *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* 6/1 (30 Haziran 2022), 88-109. <https://doi.org/10.38015/sbyy.1097582>.
- Atlı, Sibel. "Türkiye'de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Uygulanan Okul Öncesi Eğitim Programları". *Eğitimde Politika Analizi* 2/2 (2013), 56-76.
- Ay, Ferhat-Şahan, Gülsün. "Aile Eğitimi Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirilmesi". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/1 (30 Nisan 2018), 66-86.
- Aydın, Mehmet Zeki. *Ailede Ahlak Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 6. Basım, 2013.
- Bayer, Ali. "Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri". *Antakiyat: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (Aralık 2018), 215-234.
- Bayer, Ali. "Değişen Toplumsal Yapıda Aile". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/8 (Aralık 2013), 101-129.

- Bayer, Ali. "Değişen Toplumsal Yapıda Aile". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/8 (01 Aralık 2013), 101-129.
- Brubacher, John S. "Eğitimin Amaçları". çev. Sabri Büyükdüvenci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 16/1 (1983), 413-426.
- Buharî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. *Sahih-i Buharî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2. Basım, 1992.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 27. Basım, 2019.
- Can, Mehmet. *Çocuk Psikolojisi ve Ergenlik Dönemi*. İstanbul: EZR Yayıncılık, 2019.
- Can, Mehmet. *Çocukta Özgüven ve Zekâ Gelişimi*. İstanbul: EZR Yayıncılık, 2019.
- Canel, Azize Nilgün. *Evlilik ve Aile Hayatı*. İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, 2. Basım, 2012.
- Cevizci, Ahmet. *Eğitim Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları, 2010.
- Cüceloğlu, Doğan. *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 32. Basım, 2002.
- Çelik, Celaleddin. "Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 8 (2010), 25-35.
- Çelik, Celaleddin. "Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 08 (2010), 25-35.
- Durualp, Ender vd. "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Annelerine Verilen Aile Eğitiminin Annelerin Bilgi Düzeyleri ile Çocukların Gelişimlerine Olan Etkisinin İncelenmesi". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16/4 (02 Ocak 2016), 1706-1722.
- Ekşi, Halil-Kahraman, Zehra. "Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi". *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 36/36 (31 Ocak 2014), 129-145.
- Erol, Veysel. "Sosyal Medyanın Türk Aile Yapısına Etkisi". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 24/43 (30 Aralık 2022), 1127-1139.
- Ertuğrul, Halit. *Adım Adım Evlilik*. İstanbul: Nesil Yayınları, 71. Basım, 2024.
- Ertürk, İdris. "Eğitimin Amaç ve İşlevleri". *Eğitime Giriş*. ed. M. Fatih Genç - Zehra Duran. 15-30. İstanbul: Lisans Yayınları, 2024.
- Gül, Ali. *Geçmişten Günümüze Din Derslerinde Aile*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2025.
- Güleç, Vusala. "Aile İlişkilerinin Sosyal Medya ile Birlikte Çöküşü". *Yeni Medya Elektronik Dergisi* 2/2 (01 Mayıs 2018), 105-120. <https://doi.org/10.17932/IAUEJNM.25480200.2018.2/2.105-120>
- Gümüş, Arife. "İnsanın ve Toplumun İnşasında Ailenin Rolü". *Ailede Din Eğitimi*. ed. Gülsüm Pehlivan Ağırakça - Arife Gümüş. İstanbul: YEKDER Yayınları, 2018.
- Hamurcu, Gülnur Candan. "Eğitimin Amaçları ve İşlevleri". *Eğitime Giriş*. ed. Zülfü Demirtaş vd. 19-32. İstanbul: Lisans Yayınları, 2022.

- Işık, Esra-Demircioğlu, Haktan. *Okul Öncesi Dönem Bilinçli Farkındalık Aile Eğitim Programı*. Ankara: Nobel Yayınları, 2023.
- Kara, Bülent. "Türkiye'de Aile Yapısının Değişimine Etki Eden Dinamikler". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* 40 (2018), 374-385.
- Karadağ, Öznur Şen-Tuncay, Tarık. "Aile Eğitim Programı (AEP) ve Ebeveynlik Becerileri Arasındaki İlişkilerin Yararlanıcıların Gözünden İncelenmesi: Kontrol Gruplu Bir Çalışma". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 22/54 (17 Mart 2022), 11-42. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.897645>
- Kılıç, Çiğdem. "Aile Eğitim Programları ve Türkiye'deki Örnekleri". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2010), 99-111.
- Kıral, Bilgen. "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (17 Haziran 2020), 170-189.
- Koca, Dilek Akça-Yüksel, Müge Yukay. "Bir Aile Eğitim Programının Evli Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilikte Sorun Çözme Becerisi ve Psikolojik İyi Oluşuna Etkisi". *International Journal of Field Education* 3/1 (01 Ağustos 2017), 1-19.
- Köroğlu, Serdar Aytekin. "Literatür Taraması Üzerine Notlar ve Bir Tarama Tekniği". *GİDB Dergi* 01 (01 Mart 2015), 61-69.
- Köse, Saffet. *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*. Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 7. Basım, 2017.
- Köylü, Mustafa. "Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi". *Ailede Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. 105-129. Ankara: Nobel Yayınları, 2016.
- Köylü, Mustafa-Oruç, Cemil. *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2017.
- Kuşeyrî, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccac. *Sahih-i Müslim*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2. Basım, 1992.
- Millî Eğitim Bakanlığı. *12-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı*. Ankara: MEB Yayınları, 2014.
- Okutan, Ahmet. *İnsanlık Tarihinin İlk Sosyolojik Kurumu Aile*. Ankara, 2009.
- Ömeroğlu Turan, Esra. "MEB Halk Eğitimi Merkezlerinde Uygulanan Anne Eğitimi Kurslarına Genel Bir Bakış". *Millî Eğitim Dergisi* 142 (1999).
- Özel, Erdoğan-Zelyurt, Hikmet. "Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 36 (17 Ağustos 2016), 9-34. <https://doi.org/10.21560/spcd.60151>.
- Pehlivan Ağırakça, Gülsüm. "Türkiye'de Aile Eğitimi Uygulamaları: Ailede Din Eğitimi Programı (ADEP) Örneği". *Diyanet İlmi Dergi* 58/4 (20 Aralık 2022), 1517-1550. <https://doi.org/10.61304/did.1190673>.
- Sak, Ramazan vd. "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi". *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* 4/1 (31 Mayıs 2021), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>.
- Sarısoy, Barış. "Akademik Odaklı Eğitimin Yarattığı Kirli Bir Başarı Motivasyonu". *Öğrenme Yoldaşı*. 15 Nisan 2018. Erişim 26 Kasım 2025.

- Subaşı, Necdet. "Toplumsal Değişme, Aile ve Yeni Risk Alanları". *Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam*. 510-523. Ankara: TDV Yayınları, 2007.
- Şahin, Fatma Tezel-Özbey, Saide. "Aile Eğitim Programlarına Baba Katılımının Önemi". *Toplum ve Sosyal Hizmet* 18/1 (15 Nisan 2007), 39-48.
- Şahin, Sultan-Aral, Neriman. "Aile içi iletişim". *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1/3 (01 Aralık 2012), 55-66. https://doi.org/10.1501/Asbd_0000000029.
- Şen, Bülent. *Evlilik Öncesi Çift Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2. Basım, 2024.
- Şimşek, Sema-Atak, Hasan. "12-18 Yaş Aile Eğitimi Programının Aile İşlevlerine Etkisi". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 13/Ek 1 (29 Aralık 2021), 152-171.
- Tarhan, Nevzat. *Bilinçli Aile Olmak*. İstanbul: Timaş Yayınları, 7. Basım, 2019.
- Tarhan, Nevzat. *Evlilik Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2006.
- Tarhan, Nevzat. *Sen, Ben ve Çocuklarımız*. İstanbul: Timaş Yayınları, 3. Basım, 2012.
- Tezcan, Mahmut. *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 4. Basım, 1985.
- Tezel Şahin, Fatma-Özbey, Saide. "Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur?" *Aile ve Toplum* 3/12 (2007), 7-12.
- Tezel Şahin, Fatma Tezel-Kalburan, F. Nilgün Cevher. "Aile Eğitim Programları ve Etkililiği: Dünyada Neler Uygulanıyor?" *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25/25 (01 Ocak 2009), 1-12.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa. *Sünen-i Tirmizî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2. Basım, 1992.
- Topal, Yakup. "Değerler Eğitimi ve On Kök Değer". *Mavi Atlas* 7/1 (01 Mayıs 2019), 245-254. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.543521>
- Turan, İbrahim. *Geçmişten Günümüze Değerlerle Yaşamak*. Ankara: Maarif Mektepleri Yayınları, 2021.
- Uluğtekin, Sevdâ vd. "Çoğulcu Demokratik Toplum İçin Aile Eğitimi Projesi". *Aile ve Toplum* 2/5 (2002), 29-33.
- Yanpar Yelken, Tuğba. "Eğitim Amaçları". *TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları*. Erişim 15 Haziran 2024. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/egitim_amaclari.
- Yavuzer, Haluk. *Ana Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 21. Basım, 2019.
- Yavuzer, Haluk. *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 14. Basım, 2001.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 19. Basım, 2000.
- Yıldız, Zafer. "Aile Eğitim Programları ve Din- Değer Merkezli Aile Eğitimi İhtiyacı". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 22 (2015), 159-183.
- Yorulmaz, Bilal. *Ailede Değerler Eğitimi*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2017.
- Yörükoğlu, Atalay. *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları, 1989.
- "Aile". *Eğitim Ansiklopedisi*. Ankara: Ansiklopedi Yayınevi, 1966.

- SBB, Samsun Büyükşehir Belediyesi. “Büyükşehir’den Anlamlı Bir Proje Daha: Güçlü Aile, Güçlü Samsun.” Erişim: 11 Temmuz 2025. <https://samsun.bel.tr/haberler/>
- ŞB, Şahinbey Belediyesi. “Evlilik Okulu Projesi.” Erişim: 11 Temmuz 2025. <https://www.sahinbey.bel.tr/proje/>
- KB, Kartal Belediyesi. “Kartal’da ‘Evlilik Öncesi Eğitim Programı’ Başladı.” Erişim: 11 Temmuz 2025. <https://www.kartal.bel.tr/Belediyemiz/Haberler/>